JANAKKALAN KUNNAN MAASEUTUHALLINNON TOIMINTASUUNNITELMA POIKKEUSOLOISSA

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinot

Kevät 2023

Jasmin Rantanen

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma Tiivistelmä

Tekijä Jasmin Rantanen Vuosi 2023

Työn nimi Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon toimintasuunnitelma poikkeusoloissa

Ohjaaja Jukka Korhonen

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolle toimintasuunnitelma, jota voidaan hyödyntää poikkeus- ja häiriöoloissa. Työn toimeksiantajana toimii Janakkalan kunnan maaseutuhallinto, Maaseutupalveluyksikkö Häme. Työ on toiminnallinen.

Toimintasuunnitelman tarkoituksena on toimia varautumisen yleisoppaana, jota maaseutuelinkeinoviranomaiset voivat hyödyntää muun muassa varautumisen suunnittelussa. Lisäksi toimintasuunnitelman sisällössä on otettu huomioon hallinnon häiriötilanteet ja niiden toimintatavat sekä maaseutuelinkeinoharjoittajien omatoimisen varautumisen merkitys.

Opinnäytetyö toteutettiin kartoittamalla varautumisen tärkeyttä sekä sen lähtökohtia Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolla. Kartoitettiin, millaista tietoa oli entuudestaan jo saatavilla ja hyödynnettiin erilaisia kirjallisia lähteitä sekä yhteistyöorganisaatioiden valmiussuunnittelua. Lisäksi huomioon otettiin laki säädökset, jotka velvoittavat kuntia varautumaan. Työssä on otettu huomioon Huoltovarmuuskeskuksen rooli maaseutuelinkeinojen harjoittamiseen tarvittavien perustarvikkeiden saatavuuden vuoksi.

Toimintasuunnitelma toimii varautumisen perustana, sillä ennakointi ja hyvä etukäteinen tietämys varautumisesta auttavat reagoimaan tilanteisiin oikea-aikaisesti oikealla tavalla. Lähtökohtaisesti maaseutuhallinnolla kuitenkin toimitaan normaaliolojen toimintamallien mukaisesti myös poikkeusoloissa, ellei toisin ohjeisteta.

Laadittua toimintasuunnitelmaa voidaan edelleen hyödyntää valmiussuunnittelussa sekä muissa YT-alueen kunnissa.

Avainsanat Varautuminen, kunta, poikkeusolot
Sivut 29 sivua

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Agricultural and Rural Industries Abstract

Author Jasmin Rantanen Year 2023

Subject Action plan of the rural administration of Janakkala municipality in a state of exceptional circumstances

Supervisors Jukka Korhonen

The aim of this thesis was to make an action plan for the rural administration of the municipality of Janakkala. That can be utilised in exceptional circumstances. The commissioner of this thesis is Janakkala rural management.

The aim was to create a general guide on preparedness which agriculture business authorities can use in contingency planning. In addition, the content of the action plan takes into account administrative disruptions and their operating methods and the importance of self preparedness of rural business operators.

The thesis was carried out by mapping the importance of preparedness and its starting points in the agriculture administration municipality of Janakkala. We looked at what kind of information was already available and used various written sources and the contingency planning of the partner organisations. In addition, legal obligations that oblige municipalities to prepare were taken into account. The role of the National Emergency Supply Agency has been in the work due to the availability of necessities needed for the pursuit of rural activities.

The action plan serves the basis for preparedness, anticipation and good prior knowledge of preparedness help to reacting situations in right time and in the right way. The rural administration operates in accordance with the operating models of normal conditions even in exceptional circumstances unless otherwise instructed.

The prepared action plan can be used contingency planning and in other municipalities cooperation area.

Keywords anticipation, municipality, exceptional circumstances
Pages 29 pages

Sisällys

1 Johdanto ... 1

2 Maaseutuhallinto ... 2

2.1 Maaseutupalveluyksikkö Häme ... 3

2.2 Janakkalan kunta ... 3

2.2.1 Yhteistoiminta-alueet ... 4

3 Huoltovarmuus Suomessa ... 5

3.1 Huoltovarmuuslaki 18.12.1992/1390 ... 7

3.2 Jatkuvuudenhallinta ... 7

4 Poikkeusolot ja häiriötilanteet ... 8

4.1 Valmiuslaki 29.12.2011/1552 ... 8

4.2 Varautuminen ... 11

4.2.2 Varautuminen kunnissa ... 12

4.2.3 Varautuminen maatiloilla ... 13

5 VAP-varaukset ... 14

5.1 VAP- viljelijät ... 15

6 Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon toimintasuunnitelma poikkeusoloissa ... 16

6.1 Sisältö ... 17

6.1.1 Työtehtävät ja organisointi ... 18

6.1.2 Viestintä ... 20

6.1.3 Yhteystiedot ... 21

6.1.4 Toiminta-alueet ... 22

6.1.5 Ohjeistus poikkeusoloissa ... 22

6.1.6 Ohjeistus häiriötilanteissa ... 23

6.1.7 VAP-viljelijät ... 24

6.2 Toteutus ja johtopäätökset ... 26

7 Pohdinnat ... 27

Lähteet ... 29

Kuvaluettelo

Kuva 1. Hämeen YT-alue muodostuu kuudesta eri kunnasta. (Jasmin Rantanen, 2023) .4

Kuva 2. Huoltovarmuusorganisaatio koostuu huoltovarmuusneuvostosta ja hallituksesta, joiden alla toimivat sektorit ja poolit (Turvallisuuspolitiikan tietopankki, n.d.) 6

Kuva 3. Valmiuslaissa määritetyt asetukset arvioidaan eduskunnassa ennen niiden käyttöönottoa. (Jasmin Rantanen, 2023) 11

Kuva 4. Varautuminen on ennakointia. (Turvallisuuskomitea, n.d.).....12

Kuva 5. Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon poikkeusolojen toimintasuunnitelman sisällysluettelo 18

Kuva 6. Elintarvikealan viranomaisten ja yksityissektorin toiminta poikkeusolojen eri vaiheissa. (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d.).....23

1 Johdanto

Varautuminen on osa huoltovarmuutta. Viime aikoina vallitsevat tilanteet ovat osoittaneet varautumisen tärkeyden uudella tavalla. Vuoden 2020 koronapandemia osoitti, kuinka keskinäisriippuvainen maailma on ja toi mukanaan haasteita Suomen ja ulkomaailman taloudellisiin, poliittisiin ja myös sotilaallisiin yhteyksiin. Se toi kuitenkin mukanaan myös uuden ajattelutavan varautumisen sekä huoltovarmuuden turvaamisen suhteen. (Sitra, 24.6.2020) Viimeisimpänä Venäjän 2022 käynnistämä hyökkäyssota Ukrainaan on osaltaan vaarantanut maamme huoltovarmuuden. Se on vaikuttanut huolestuttavasti maamme vientimarkkinoihin sekä investointien ja kulutuksen yleiseen supistumiseen vallitsevan epävarmuuden vuoksi. Suomen maatalouteen sota on vaikuttanut muun muassa maataloudelle välttämättömien tuotteiden heikolla saatavuudella sekä kustannusten nousulla. (MTK, 27.4.2022)

Jokaisen organisaation odotetaan omalla toiminnallaan edistävän yhteiskunnan varautumista sekä turvallisuutta. Maa- ja metsätalousministeriön ja sen toimialan varautuminen perustuu valmiuslakiin ja valtioneuvoston vahvistamaan yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan. Tavoitteena kuitenkin on saada viljely jatkumaan mahdollisimman normaalina poikkeus- ja häiriötilanteista huolimatta. Maaseutuhallinnolla on tärkeä rooli viljelyn jatkuvuuden edesauttamisessa poikkeusoloissa, sillä maaseutuhallinto toimii linkkinä valtion ja maaseutuelinkeinoharjoittajien välillä.

Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon toimintasuunnitelman tavoitteena on luoda maaseutuelinkeinoviranomaiselle yleinen käsitys varautumisen perusperiaatteista. Maaseutuhallinnon toiminnan tulee edistää viljelyn jatkuvuutta myös häiriö- ja poikkeusoloissa. Tarkoituksena on, että maaseutuelinkeinoviranomainen osaa luoda tilannekuvaa normaali-, häiriö- ja poikkeusolosuhteissa sekä ymmärtää varautumisen tärkeyden. Toimintasuunnitelma edesauttaa maaseutuhallintoa ylläpitämään viljelyn jatkuvuuden kannalta tärkeitä hallinnollisia seikkoja sekä helpottaa valmiussuunnittelussa.

2 Maaseutuhallinto

Maaseutuhallinto toimii kunnan alaisuudessa ja sen merkittävimpiä tehtäviä on ylläpitää maaseutuelinkeinojen hallinnollisia toimintoja. Maaseutuhallinnossa käsitellään EU:n ja kansallisten tukien maksatusta koskevia tukihakemuksia, sekä myönnetään tukien maksatuspäätöksiä. Lisäksi maaseutuhallinnon keskeisimpiin tehtävänkuviin kuuluu vahingonkorvauskatselmukset sekä erinäisten lausuntojen myöntäminen maaseutuelinkeinojenharjoittajille tai muille viranomaisille. Maaseutuhallinto avustaa ja neuvoo eläintenpitäjärekisterin käyttöä sekä opastaa eläinten merkitsemisen ja rekisteröimisen hallinnollisissa asioissa. Hallinnon toimenkuvaan kuuluu myös maaseutuyritysten maataloustukiasioihin liittyvä asiakaspalvelu ja neuvontatyö, joiden kohderyhmänä toimii maaseutuelinkeinoharjoittajat. (Lempäälän kunta, n.d.) Maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa on säädetty erikseen laissa 2010/210, jonka mukaan kunnan tulee muodostaa maaseutuhallinnon tehtävien hoitamiseksi toimiva kokonaisuus.

Maaseutuhallintoa hoitaa kunnan alla toimiva maaseutupalveluyksikkö. Maaseutuhallinnon tulee siihen kuuluviin tehtäviin työllistää vähintään viisi viranhaltijaa tai toimihenkilöä, joista yksi johtaa hallinnon kokonaisuutta sekä tehtäviä hoitavaa yksikköä. Edellyttäen kuitenkin sitä, että lain 2010/210 4§ täyttyy, jolloin viranhaltijoita tai muita toimihenkilöitä palkataan suhteutettuna työtehtävien määrään kohtuullinen määrä. Maaseutuelinkeinoviranomaisella tarkoitetaan kunnan viranhaltijaa, joka hoitaa maaseutuhallinnolle kuuluvia työtehtäviä yhden tai useamman kunnan alueella. Työtehtävät tulee hoitaa niin kuten Euroopan unionin ja kansallisen lainsäädännön kannalta on asianmukaista. Maa- ja metsätalousministeriön toimivaltaan kuuluu maaseutuhallinnon tehtävien hoidon kehittäminen sekä kuntiin kohdistuvan ohjauksen yhteensovittaminen. Kunnissa järjestettävä maaseutuhallinto tekee yhteystyötä Elintarviketurvallisuusviraston (Ruokavirasto) ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) kanssa ohjaten sekä valvoen toimialansa tehtävien hoitoa kunnissa. (Laki maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa 2010/210)

2.1 Maaseutupalveluyksikkö Häme

Maaseutupalveluyksikkö Häme vastaa maaseutuhallinnon tehtävien toiminnasta Janakkalan kunnassa sekä sen yhteistoiminta-alueella (YTA). Maaseutupalveluyksikkö Hämeen pääkonttori sijaitsee Turengissa, Janakkalan keskustassa. Lisäksi yksiköllä on toimipisteitä myös Lopella, Riihimäellä ja Hattulassa. Maaseutupalveluyksikössä työskentelee kahdeksan maaseutuasiamiestä, joista yksi hoitaa esimiehen tehtäviä. Maaseutuhallinnon viranhaltijoilla tarkoitetaan maaseutuelinkeinojenviranomaista, jolla on valtuudet hoitaa maaseutuhallinnon tehtäviä.

Maaseutuhallinnon viranhaltijoiden tehtävät keskittyvät maaseutuhallinnon keskeisimpiin asioihin. Tällöin heillä on päätösvalta kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisena EU:n ja kansallisten maataloustukien jakamisesta, takaisinperinnästä sekä sitoumuksista. Päätösvalta on myös hukkakaurarekisterin käytöstä, sato-, eläin-, ja tulvavahinkojen arvioinneista, vahingonkorvauksesta sekä muista maatilatoimintaa koskevista pyydetyistä lausunnoista. Lisäksi maaseutuhallinnon viranhaltijoilla on velvollisuus kunnan viranomaisena hoitaa ja edesauttaa kuntaa sekä maaseutuelinkeinoharjoittajaa poikkeusoloihin varautumista koskevissa asioissa. (Janakkalan kunta, n.d.-c)

2.2 Janakkalan kunta

Janakkalan kunta on osa Kanta-Hämeen maakuntaa. Se sijaitsee Tampereen ja Helsingin puolivälissä aivan Hämeenlinnan kaupungin kupeessa. Kunta sijaitsee kolmostien sekä päärautatieradan varressa. Janakkala koostuu kahdesta eri päätaajamasta, Turengista sekä Tervakoskesta. Sen lisäksi Janakkalassa on useampia pienempiä kyliä, mutta valtaosa asukkaista asuu päätaajamissa. (Janakkalan kunta, n.d.-a)

Janakkalan kunnan organisaatio koostuu kunnanjohtajan lisäksi eri toimialoista, joissa jokaisella on oma johtajansa. Toimialoja ovat konsernipalvelut, sivistystoimi sekä tekninen toimi. Janakkalan kunnan maaseutuhallinto kuuluu teknisen toimialan alle. (Janakkalan kunta, n.d.-b)

2.2.1 Yhteistoiminta-alueet

Yhteistoiminta-alue tarkoittaa käsitteenä yhden tai useamman kunnan tai kaupungin muodostamaa aluetta, jonka maaseutuhallinto hoidetaan vain yhden kunnan toimesta koko alueella. Yhteistoiminta-alue on muodostettu yhdessä muiden kuntien kanssa. Silloin, kun maaseutuhallintoa koskevassa laissa määritetyt 4§ 1 ja 2 momentin vaatimukset eivät täyty, tulee maaseutuhallinnon tehtävien hoitamiseksi kunnan liittyä yhteistoiminta-alueeseen. Yhteistoiminta-alueeseen liittymisestä sovitaan siihen kuuluvien kuntien kesken, mikäli yhteistoiminta-alueeseen liittyminen on tarpeellista. Tässä asiakirjassa yhteistoiminta-alueesta käytetään lyhennystä YT-alue. (Laki maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa 2010/210)

Janakkalan kunnan yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Janakkala, Loppi, Riihimäki, Hausjärvi, Hämeenlinna ja Hattula (Kuva 1). Janakkalan kunnan maaseutuhallinto eli Maaseutupalveluyksikkö Häme vastaa edellä mainittujen kuntien sekä kaupunkien maaseutuhallinnon järjestämisestä sekä ylläpitämisestä. (Janakkalan kunta, n.d.-c)

Kuva 1. Hämeen YT-alue muodostuu kuudesta eri kunnasta. (Jasmin Rantanen, 2023)

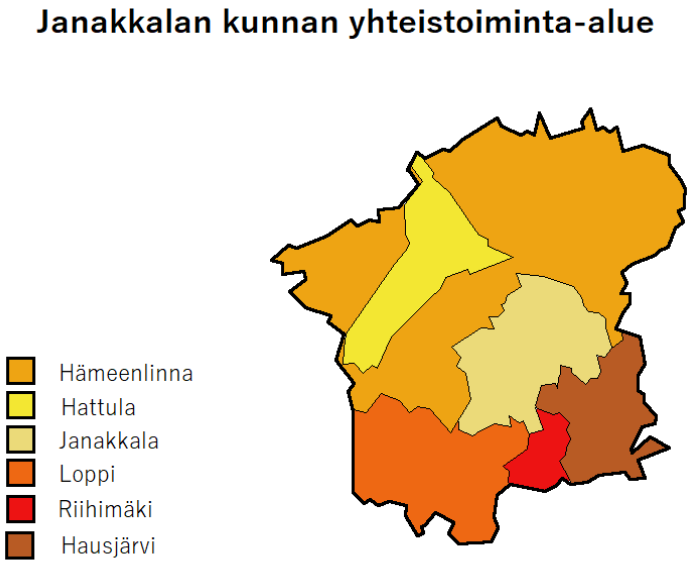

Janakkalan kunnan YT-alueella toimii 1167 aktiivista maatilaa. Aktiiviseksi maatilaksi määritellään ne, jotka ovat tilatunnuksellaan jättäneet päätukihakemuksen. Tämä perustuu

vuonna 2021 laadittuihin tilastoihin, jonka jälkeen niitä ei ole päivitetty. Oletettavasti tilojen lukumäärä on saattanut pienentyä vuoteen 2023 mennessä. (Janakkalan kunnan maaseutuhallinto, henkilökohtainen tiedonanto, 2023)

3 Huoltovarmuus Suomessa

Huoltovarmuus on varautumista häiriö- ja poikkeusoloja varten. Sillä varmistetaan jatkuvuudenhallinta sekä turvataan ihmiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuus. Huoltovarmuus perustuu markkinoihin sekä kilpailutalouteen. Markkinat eivät kuitenkaan aina riitä ylläpitämään yhteiskunnan perustoimintoja ja tämän takia Suomessa tehdään paljon huoltovarmuustyötä. Huoltovarmuustyöllä pyritään takaamaan normaalitoimintojen jatkuvuus myös häiriö- ja poikkeusoloissa.

Suomessa huoltovarmuuden riittävä varautuminen uhkiin edellyttää varautumista kriittisten organisaatioiden turvaamiseen sekä myös materiaalien varastoimiseen. Haastavat ilmasto-olosuhteet sekä kulkuyhteydet aina osaltaan vaikeuttavat huoltovarmuustyön tekemistä. Haasteiden tasapainottavana tekijänä kuitenkin Suomen huoltovarmuustyötä helpottavat hyvät luonnonvarat sekä elintarviketuotantokyky.

Suomessa huoltovarmuuden ylläpitämisestä vastaa Huoltovarmuuskeskus (HVK). Suomen Huoltovarmuuskeskus perustettiin 1900-luvun alussa kehittämään ja ylläpitämään Suomen huoltovarmuuden sekä jatkuvuudenhallinnan resursseja. Sen keskeisimpänä tehtävänä on koordinoida, edistää sekä mahdollistaa huoltovarmuutta niillä alueilla, joille huoltovarmuuden ylläpitäminen on kriittisellä tasolla. Lisäksi Huoltovarmuuskeskuksella on huoltovarmuusvarastoja, joiden ensisijaisena tehtävänä on toimia puskurina häiriö- ja poikkeusoloissa siihen asti, että elintärkeiden ja välttämättömien organisaatioiden sekä elinkeinoelämän toimijoiden valmiussuunnitelmat saadaan käyttöön, jolloin saadaan varmistettua toiminta-alojen häiriötön jatkuvuus. (Huoltovarmuuskeskus, n.d.-a)

Huoltovarmuusorganisaatio on jaettu eri sektoreihin (Kuva 2). Maatalouden huoltovarmuudesta sekä varautumisesta vastaa elintarvikehuollon sektori, jonka toiminnasta vastaa viranomaisten, ministeriöiden, keskusvirastojen, elinkeinoelämän järjestöjen sekä keskeisten yritysten edustajat. Elintarvikehuollon sektori on tärkeässä roolissa

elintarvikkeiden tuottamisen ja saatavuuden jatkumisen kannalta ja sen tärkeimpiin tehtäviin kuuluu riittävä alkutuotanto, elintarviketeollisuuden jalostuskapasiteetti, toimiva teollisuuden ja kaupan jakelujärjestelmä kuluttajille sekä vähittäiskauppaverkoston ja ruokapalveluiden toiminta. Sektoreiden alla toimivat poolit. Elintarvikehuoltosektorin pooleja ovat alkutuotantopooli, elintarviketeollisuuspooli ja kauppa- ja jakelupooli. (Huoltovarmuuskeskus, n.d.-b)

Kuva 2 Huoltovarmuusorganisaatio koostuu huoltovarmuusneuvostosta ja hallituksesta, joiden alla toimivat sektorit ja poolit (Turvallisuuspolitiikan tietopankki, n.d.)

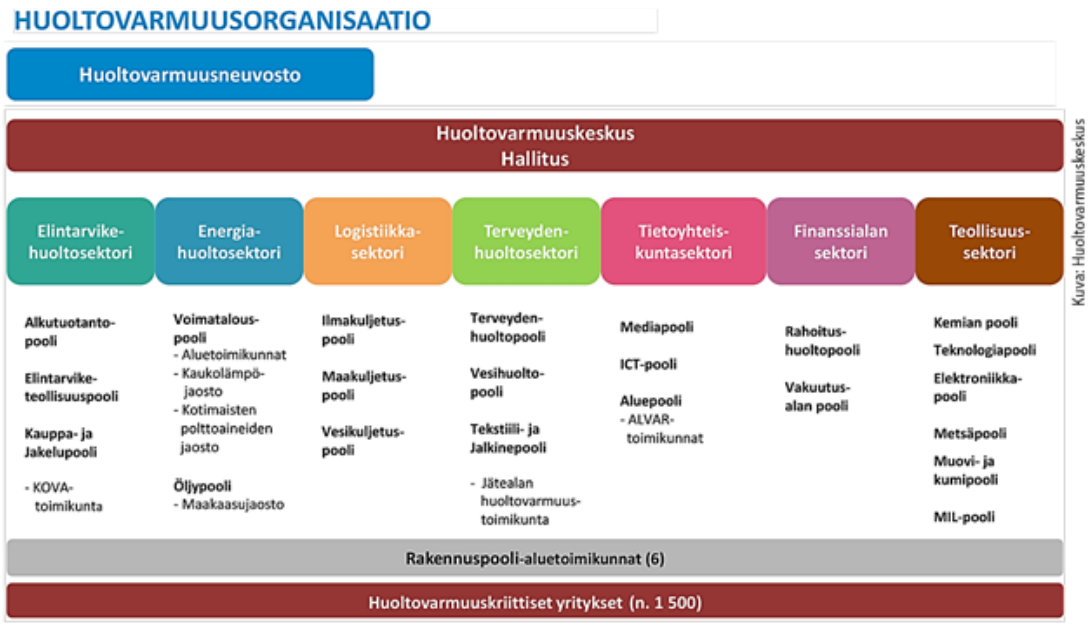

Huoltovarmuusorganisaatio – Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminta- ja asiantuntijaverkosto.

Alkutuotantopoolin tarkoituksena on turvata elintarvikkeiden alkutuotannon jatkuvuus sekä huolehtia varautumisesta myös yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Alkutuotantopoolin toimintaan liittyvät valtionhallinnon varautuminen ja maa- ja metsätalousministeriön suunnitelmat, joilla tuetaan ja ohjataan maataloustuotantoa poikkeusoloissa. Siemenlaki 600/2019 ohjaa alkutuotantopoolin sekä huoltovarmuuskeskuksen toimintaa siemenkaupan ja kasvinjalostuksen osalta. (Siemenlaki 600/2019) Valtiohallinnon varautuminen on keskeisessä roolissa alkutuotantopoolin toiminnassa. Maa- ja metsätalousministeriön

laatimilla valmiussuunnitelmilla ohjeistetaan sekä tuetaan maataloustuotantoa sekä sen jatkuvuutta poikkeusoloissa. (Huoltovarmuuskeskus, n.d.-b)

3.1 Huoltovarmuuslaki 18.12.1992/1390

Huoltovarmuuslaki on luotu turvaamaan väestön toimeentulo, maan talouselämä sekä maanpuolustus ja niiden kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot sekä niihin liittyvät tekniset järjestelmät. Lain tarkoituksena on ylläpitää riittävä valmius hyödykkeiden tuottamiseksi sekä tuotannon, jakelun, kulutuksen ja ulkomaan kaupan ohjaamiseksi poikkeusoloissa.

Huoltovarmuuslain 3§ mukaan valtion tulee ylläpitää varmuusvarastoja muun muassa elinkeinoelämän toiminnalle välttämättömistä raaka-aineista ja tuotteista. Varastojen käyttöönotosta päättää valtioneuvosto. Tässä laissa on erikseen kirjattu Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät. Huoltovarmuuskeskusta johtaa hallitus, jonka tehtävänä on muun muassa johtaa sektoreiden ja poolien toimintaa. Huoltovarmuuskeskus on täten nimittänyt asiantuntijoita jäseniksi sektoreihin, joiden tarkoituksena on edistää viranomaisten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä huoltovarmuusasioissa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta. (Laki huoltovarmuuden turvaamisesta 1992/1390)

3.2 Jatkuvuudenhallinta

Jatkuvuudenhallinta on osa huoltovarmuutta ja sillä tarkoitetaan muun muassa yritysten omaehtoista varautumista poikkeusolojen aiheuttamalle häiriölle toimintatavoissa sekä toimintatapojen normaalia ylläpitoa silloin, kun häiriö- tai poikkeusolot astuvat voimaan. Sen tarkoituksena on mahdollistaa toiminnan jatkuvuus mahdollisimman normaalina poikkeusoloista huolimatta eli jatkuvuudenhallinnalla ja sen etukäteisvalmisteluilla pyritään pienentämään ja lyhentämään toimintaa haittaavien tapahtumien vaikutusta ja kestoa. Lisäksi jatkuvuudenhallintaan kuuluu toimintatapojen palauttaminen normaalille tasolle häiriö- ja poikkeusolojen jälkeen. (Valtiovarainministeriö, 2/2016, s. 23–24)

Jatkuvuudenhallinnasta on vastuussa organisaation ylempi taho, joka vastaa organisaation strategisesta sekä operatiivisesta toiminnan hyväksymisestä. Sen etukäteisvalmistelu perustuu normaaliolojen häiriötilanteiden varautumiseen, mutta siihen voidaan sisällyttää myös poikkeusoloihin varautumista. (Turvallisuuskomitea, 2017, s.31)

Jatkuvuudenhallinnan onnistumisen kannalta organisaatiolle tulisi laatia myös jatkuvuudenhallinnansuunnitelma, kuten esimerkiksi toimintasuunnitelma häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen aikaisista avainhenkilöistä, resursseista ja palveluista. Lisäksi suunnitelman tulisi sisältää ohjeistuksia tilanteessa tehtävistä toimenpiteistä. (Turvallisuuskomitea, 2017, s.53)

4 Poikkeusolot ja häiriötilanteet

Poikkeusoloilla tarkoitetaan normaalitilanteesta poikkeavaa tilannetta, jolloin normaaliajan lainsäädäntö ei enää riitä turvaamaan valtion elintärkeitä toimia. Poikkeusolojen varalle on säädetty valmiuslainsäädäntö, joka voidaan käyttöönottaa poikkeusoloissa.

Poikkeusoloja lievempiä tilanteita, joissa lakisääteisiä muutoksia ei tarvita, kutsutaan normaaliajan häiriötilanteiksi. Häiriötilanteiksi luokitellaan esimerkiksi sähkön- tai vedenjakelun häiriöt, luonnonilmiöt sekä tietotekniikan häiriöt. Vaikkei häiriötilanteissa olisi tarpeellista käyttöönottaa valmiuslainsäädäntöä, edellyttää se kuitenkin viranomaisten toiminnan laajenemista ja tiivistymistä sekä eri organisaatioiden huolellista yhteistyötoimintaa.

Häiriötilanteita voi kuitenkin ilmetä sekä normaalioloissa että poikkeusoloissa. Häiriötilanteiden varalle sekä niiden saattamiseen normaalioloihin voidaan hyödyntää valmiussuunnittelua, sekä erilaisten toimintasuunnitelmien käyttöä. (Turvallisuuskomitea, 2017, s. 60)

4.1 Valmiuslaki 29.12.2011/1552

Poikkeusoloja varten Suomessa on säädetty erikseen valmiuslaki, jonka tarkoituksena on turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä sekä muun muassa ylläpitää maan

normaaleja perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia poikkeusoloissa. Lisäksi valmiuslaissa on erikseen säädetty viranomaisten varautumisesta poikkeusoloihin. Poikkeusoloiksi luokitellaan tämän lain mukaan:

1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila;

2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;

3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;

4) erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila;

5) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti; sekä

6) sellainen

a) julkisen vallan päätöksentekokykyyn;

b) rajaturvallisuuden tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen;

c) välttämättömien sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen saatavuuteen;

d) energian, veden, elintarvikkeiden, lääkkeiden tai muiden välttämättömien hyödykkeiden saatavuuteen;

e) välttämättömien maksu- ja arvopaperipalvelujen saatavuuteen;

f) yhteiskunnallisesti kriittisten liikennejärjestelmien toimivuuteen; tai

g) edellä a–f alakohdassa lueteltuja toimintoja ylläpitävien tieto- ja viestintäteknisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen

kohdistuva uhka, toiminta, tapahtuma tai näiden yhteisvaikutus, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudeltaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia.

Valmiuslaki oikeuttaa viranomaisten toimivaltuuksien muutoksiin poikkeusoloissa, mikäli poikkeusolojen aiheuttama tilanne sen vaatii. Poikkeusolojen laatu sekä viranomaisen tehtävänkuvat määrittelevät sen, kuinka se vaikuttaa viranomaisten toimintaan. Valtaosa poikkeusolojen tehtävistä vastaavat normaaliolon tehtäviä, mutta keinot, lukumäärä ja priorisointi saattavat muuttua. Valmiuslain käyttöönotosta vastaa valtioneuvosto yhdessä Tasavallan presidentin kanssa. Käyttöönottoasetuksessa tulee kuitenkin mainita ne toimivaltuudet, joiden toimintaa voidaan soveltaa, ellei toimivaltuuksia säädetä koko valtakunnan alueella (Kuva 3). Lisäksi lainsäädäntöön sisältyy myös erikseen säädettyjä oikeuksia sekä velvoitteita, joita voidaan soveltaa poikkeusoloissa. (Valmiuslaki 2011/1552)

Kuva 3. Valmiuslaissa määritetyt asetukset arvioidaan eduskunnassa ennen niiden käyttöönottoa. (Jasmin Rantanen, 2023)

4.2 Varautuminen

Varautuminen on ennakointia poikkeus- tai häiriöolojen aiheuttamiin tilanteisiin. Sen tarkoituksena on mahdollistaa normaalien toimintatapojen ylläpitäminen myös poikkeus- ja häiriöoloissa (Kuva 4). Varautumisella tarkoitetaan myös etukäteissuunnittelua erilaisten uhka- ja kriisitilanteiden varalle, jolloin normaalien toimintatapojen käyttäminen on estynyt. Varautumisessa voidaan luoda toimintaohjemalleja, kuten esimerkiksi toimintasuunnitelmia, joita voidaan hyödyntää poikkeuksellisissa tilanteissa. Varautumistoimenpiteinä pidetään kaikkea etukäteisvalmistelusta normaalioloihin palautumiseen. Koska varautumisen keskeisimpänä päämääränä on turvata valtion elintärkeiden toimintojen jatkuvuus kaikissa olosuhteissa, on varautumisesta säädetty myös valmiuslaissa (1552/2011) sekä pelastuslaissa (379/2011). Tämä velvoittaa eri organisaatioita varautumaan omien toimintojensa turvaamiseen. (Turvallisuuskomitea, n.d.)

Kuva 4. Varautuminen on ennakointia. (Turvallisuuskomitea, n.d.)

Varautumista toteutetaan kuitenkin myös yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyöllä, noudattaen kokonaisturvallisuuden periaatteita. Valtioneuvosto onkin laatinut Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (YTS) vuonna 2017, jossa tuodaan ilmi varautumisen yleiset periaatteet sekä esitetään kokonaisturvallisuuden toimintaperiaatteita. (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, 2017)

4.2.2 Varautuminen kunnissa

Kuntien varautumista pidetään hyvin tärkeänä, sillä kaikki häiriöt tapahtuvat aina jonkin kunnan alueella. Yhteiskunnan yleisen varautumisen kannalta, kuntien rooli on melko keskeinen, sillä kunta toimii yhteistyössä monien muiden eri organisaatioiden kanssa. Kuntien varautumisesta on säädetty muun muassa erityislainsäädännössä (Valmiuslaki 1552/2011), joka edellyttää kunnan sisäistä etukäteissuunnittelua eli varautumista. Varautumisen lähtökohtana on häiriötön sekä jatkuva kunnan hallinnon toiminta. Varautuminen kunnissa perustuu viranomaistehtäviä koskeviin säädöksiin, joiden tarkoituksena on, että kaikki viranomaistehtävät pystytään hoitamaan poikkeus- tai häiriötilanteista huolimatta. Tilanteen vakavuus määrittää sen, tuleeko viranomaisen

toimivaltuuksiin tehdä muutoksia. Lisäksi erilaiset johtamis- ja yhteistoimintakäytännöt tulee olla selkeitä ja ne on otettava huomioon varautumisessa. Tätä varten kunnilla on muun muassa sisäinen johtoryhmä, joka vastaa päätöksenteosta sekä erilaisista linjauksista niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Kunnan kokonaisturvallisuus sekä varautuminen edellyttävät kuitenkin myös sitä, että kunnan kaikilla toimialoilla on olemassa olevia varautumissuunnitelmia tai muita tarvittavia suunnitelmia poikkeus- tai häiriötilanteiden varalle. Varautumisen tarkoituksena on luoda yleiskuvaa jokaisen toimialan vastuualueista, johtosuhteista ja erityistoimenpiteistä. (Kuntajohdon opas, 2012, ss.10–13) Lisäksi varautumiseen kuuluu riittävä etukäteisvalmistelu, tällaisena voidaan pitää muun muassa henkilökunnan riittävää kouluttautumista sekä ohjeistusta. Kunnalla on vastuu pitää huoli työntekijöidensä riittävästä koulutustarjonnasta myös varautumiseen liittyen (Kuntajohdon opas, 2012, s.8)

Varautumisessa on otettava huomioon, että aluehallintovirasto (AVI) sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY) yhteensovittavat eri toimialojen valmiussuunnittelua. Näin ollen, myös kunnan tulee tehdä varautumista koskevissa asioissa edellä mainittujen tahojen kanssa tiivistä yhteistyötä. (Kuntajohdon opas, 2012, ss.10–13)

4.2.3 Varautuminen maatiloilla

Maatilojen omatoiminen varautumisen suunnittelu on ennakointia, joka edesauttaa viljelyn jatkuvuutta häiriö- ja poikkeusoloissa. Maaseutuhallinto kykenee omalla toiminnallaan vaikuttamaan maaseutuelinkeinoharjoittajien omatoimiseen varautumiseen. Maaseutuhallinnon työntekijät voivat ohjeistaa viljelijöitä luomaan varautumissuunnitelmia. Lisäksi maaseutuelinkeinoviranomaisen tehtävänä on sekä kertoa varautumisen tärkeydestä tiloilla että lisätä maaseutuelinkeinoharjoittajan tietoutta varautumisesta. Maatilojen omatoimista varautumista pidetään hyvin tärkeänä, etenkin silloin kun pyritään varmistamaan viljelyn sekä kotieläintuotannon jatkuvuus poikkeus- ja häiriöolosuhteista huolimatta. Maatilat usein määrittävät työpaikkaa, yritystä sekä kotia samaan aikaan. Täten niiden varautumisen tärkeys kasvaa. Varautumista on hyvä kartoittaa etukäteen pohtimalla riskitekijät sekä löytää toimintatavoille vaihtoehtoisia ratkaisuja. Usein häiriötilanteet pääsevät yllättämään, joten etukäteissuunnittelulla on suuri merkitys. (Huoltovarmuuskeskus, 2013, ss.3–6) Huoltovarmuusorganisaatiot yhdessä

Maanpuolustuskoulutusyhdistykset (MPK) pyrkivät järjestämään maatilojen varautumiskoulutuksia, joiden järjestämistä ELY-keskus sekä muut paikalliset toimijat, kuten maaseutuhallinto, tukevat. (Pasanen. J & Tossavainen. H, 2020, s.8)

Pelastuslaki 2011/379 edellyttää, että esimerkiksi maatilojen suurille eläintiloille on laadittu pelastussuunnitelmia, sillä ne vastaavat pelastustoiminnaltaan tavanomaista vaativampaa toimenpidettä. Pelastussuunnitelma on osa varautumista. (Pohjanmaan pelastuslaitos, n.d.)

Maatilojen omatoiminen varautuminen on osa yhteiskunnan varautumista, joka tukee valtion huoltovarmuutta. Maatilojen tulee ymmärtää varautumisen tärkeys, sekä kartoittaa omaa kokonaiskuvaansa. Maatilat voivat toteuttaa riskienhallintaa, johon kuuluvat etukäteissuunnittelu ja tilanteiden arviointi. Maatiloilla on hyvä olla toimintasuunnitelmia erilaisten häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalle. Tällaisia voi esimerkiksi olla henkilökunnan sairastuminen, jolloin maatilalle tulee saada järjestettyä apuvoimia työtehtäviin. Varautumista on jo erilaisten maaseutuelinkeinojen harjoittamiselle välttämättömien tarvikkeiden varastointi omaehtoisesti. (ProAgria, 3.4.2020)

5 VAP-varaukset

VAP-varauksella tarkoitetaan henkilövarausta silloin, kun henkilö varataan turvaamaan valtion elintärkeitä toimia poikkeus- ja häiriöoloissa. Henkilövarauksella tarkoitetaan, että henkilö vapautetaan sotilaallisista velvollisuuksista muihin tehtäviin. Tällöin varattu henkilö toimii työnantajansa tai varaajan palveluksessa poikkeus- ja häiriötilanteissa, sekä toimii silloin heidän laatimiensa kriittisten tehtävänkuvausten mukaan.

VAP-varaukset tehdään puolustusvoimien aluetoimistoon perusvarausesityksenä työnantajan toimesta. Tällöin varaaja on asettanut varauslistalle ne henkilöt, jotka varataan tarvittaviin työtehtäviin myös poikkeusoloissa. Varaukselle tulee olla perusteltu syy, esimerkiksi työntekijän korkea asema tai pätevyys. Varatuiksi esitettävät henkilöt esitetään työskenneltävän organisaation kannalta heille sopivilla tärkeystunnuksilla, jotka huomioidaan puolustusvoimien päätöksessä vapauttaa henkilö aseellisesta palveluksesta poikkeusoloissa. Ratkaisevan tärkeänä (RT) esitetään henkilöitä, jotka toimivat tärkeissä johto- tai muissa erikoiskoulutetuissa tehtävissä, joita ei voida korvata ilman erillistä pitkään

kestävää perehdytystä. Hyvin tärkeänä (HT) esitetään ne henkilöt, jotka pakottavassa tilanteessa voidaan kattavan koulutuksen jälkeen korvata toisilla vastaaviin tehtäviin soveltuvilla henkilöillä. Tärkeäksi (T) luokitellaan ne henkilöt, joiden toimenkuvaan pystytään järjestämään yhtä pätevä henkilö. Lisäksi varattavaksi voidaan esittää ainoastaan asevelvollisia henkilöitä. Perusvarausesityksessä ei voida varata yli 60-vuotiaita, eikä myöskään naisia, jotka ovat syntyneet ennen vuotta 1970. Ensisijaisesti varattavien henkilöiden tulee olla yli 35-vuotiaita henkilöitä, mutta varauksia voidaan tehdä tapauskohtaisesti myös nuoremmista henkilöistä. VAP-varaukset tehdään aina viideksi vuodeksi kerrallaan, mutta varaajan tulee tarkistaa varausten ajantasaisuus aina kolmen vuoden välein. Puolustusvoimat tuovat tiedoksi varattavien henkilöiden VAP-varauspäätökset aina sille henkilölle, joka on täyttänyt perusvarausesityksen ja toimittanut sen eteenpäin puolustusvoimille. (Puolustusvoimat, n.d.-b)

Henkilövaraukseen käytettävät asiakirjat, sekä puolustusvoimille toimitettavat lomakkeet eivät ole julkisia asiakirjoja. Julkisuuslain 1999/621 § 24 mukaan ne asiakirjat, jotka koskevat puolustusvoimien varautumista, kokoonpanoa, sijoittamista tai käyttöä ovat salassa pidettäviä asiakirjoja. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999)

Työnantajan tai varaajan velvollisuutena kuitenkin on tiedoksi antaa VAP-varatuille henkilöille heidän varauksestaan sekä toimenkuvistaan poikkeusolojen aikana. Lisäksi työnantajan tulee purkaa henkilövaraukset aina tarvittaessa, esimerkiksi silloin kun varatun henkilön toimenkuva muuttuu merkittävästi tai silloin, kun henkilön työsuhde päättyy. Henkilövaraukset ovat aina henkilökohtaisia, eivätkä ne ole liitännässä työnkuvaan tai työtehtäviin. (Puolustusvoimat, n.d.-a)

5.1 VAP- viljelijät

VAP-viljelijät ovat maaseutuhallinnon puolustusvoimilta varaamia henkilöitä, jotka on vapautettu aseellisista velvollisuuksista poikkeusoloissa. VAP-viljelijöiden tarkoituksena on ylläpitää viljelytoimintaa mahdollisimman normaalina poikkeusoloista huolimatta. Tällöin myös VAP-viljelijät on varattu turvaamaan yhteiskunnan elintärkeitä toimia.

Viljelijöiden henkilövaraukset tehdään maaseutuhallinnon kautta. Viljelijät saavat itse päättää, haluavatko he tulla varatuiksi ja vapautua asepalveluksesta, edellyttäen kuitenkin sitä, että varatun henkilön maaseutuelinkeinojen harjoittaminen on tarpeeksi merkittävää elintärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta. VAP-varatut viljelijät turvaavat ruokahuoltoa aina kriisitilanteissa. Maaseutuhallinto yleensä yhteensovittaa VAP-viljelijöiden valmiussuunnitelmia sekä pyrkii kehittämään varautumista viljelijöiden keskuudessa VAP-varattujen yhteen kokoamisella sekä asianmukaisella tiedottamisella. (Maaseuduntulevaisuus, 23.11.2022)

6 Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon toimintasuunnitelma poikkeusoloissa

Toimintasuunnitelman tarkoituksena on toimia Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon apuvälineenä silloin, kun toimintatavat yksikön sisällä ovat epäselviä. Tavoitteena oli luoda yleisopas varautumisesta sekä sen keskeisimmistä aihealueista maaseutuhallinnon näkökulmasta. Toimintasuunnitelma sisältää yleistietoa maaseutuhallinnon varautumisesta. Se luo kokonaiskuvaa nykytilanteesta sekä edesauttaa varautumista ja valmiussuunnittelua tulevaisuudessa. Maaseutuhallinnon varautumista sekä toteutettua toimintasuunnitelmaa pidetään tärkeänä, sillä maaseutuhallinto pyrkii toteuttamaan omaa työnkuvaansa aina parhaiten niiltä osin, jotta viljely saataisiin jatkumaan mahdollisimman normaalina poikkeus- ja häiriöoloista huolimatta. Toimintasuunnitelman laatiminen Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolle on tärkeää etenkin siksi, että varautumisen suunnittelua edellytetään jokaiselta kunnan toimialalta.

Opinnäytetyö on työstetty Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolle sen asettamien toiveiden mukaan. Toimintasuunnitelma on laadittu ainoastaan Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon käyttöön, eikä täten sisällä muiden YT-alueen kuntien toimintaohjeita tai muita mahdollisia tietoja. Maaseutuhallinnolla ei tiedettävästi ole aikaisemmin ollut toiminta- tai valmiussuunnitelmaa poikkeusolojen varalle. Tavoitteena on, että Janakkalan kunnan maaseutuhallinto kykenee tarvittaessa hyödyntämään toimintasuunnitelmaa muissa YT-alueiden kunnissa ja niin edelleen myös valmiussuunnittelussa.

Toimintasuunnitelman työstäminen oli osa asiantuntijaharjoittelujaksoani, jonka suoritin Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolla kesällä 2022. Työsuhteen alkaessa vuoden 2022 toukokuussa sovimme yhteisesti toimintasuunnitelman sisällöstä. Kokoonnuimme yhdessä maaseutuhallinnon työntekijöiden kesken pohtimaan varautumisen tärkeyttä sekä sen lähtökohtia Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon osalta. Tiedossa oli, että Pirkanmaan YT-alueen VAP-viljelijöille on jo laadittu valmiussuunnittelua opinnäytetyön muodossa. (Mäkelä, 2020) Joten sovimme, että opinnäytetyössä otetaan huomioon maaseutuhallinnon varautuminen. Päädyimme luomaan toimintasuunnitelman, jota voidaan edelleen hyödyntää valmiussuunnittelussa. Työstin toimintasuunnitelmaa koko työsuhteeni ajan, joka päättyi syyskuussa 2022.

6.1 Sisältö

Toimintasuunnitelman sisällysluettelo (Kuva 5) on muovautunut koko ajan työn edetessä ja siihen on otsikoitu maaseutuhallinnon näkökulmasta keskeisiä asioita. Lisäksi sisällössä on otettu huomioon myös varautumisen kannalta tärkeitä aihealueita. Toimintasuunnitelman sisältö on laadittu yhteistyössä Janakkalan kunnan esimiehen sekä muiden maaseutuelinkeinoviranomaisten kanssa. Sisällön on tarkoitus olla selkeä, helppolukuinen sekä johdonmukainen. Maaseutuelinkeinoviranomaisen tulee saada toimintasuunnitelma luettavaksi aina normaali- ja poikkeusoloissa. Toimintasuunnitelma ei sisällä jo etukäteen laadittuja valmiussuunnitelmia.

Kuva 5. Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon poikkeusolojen toimintasuunnitelman sisällysluettelo

Sisällys

1 Perusteet ... 1
2 Huoltovarmuus Suomessa ... 2
3 Maatilojen omatoiminen varautuminen ... 3
4 Työtehtävät ja organisointi ... 4
4.1 Maaseutuasiamiehen virkatehtävät ... 4
4.2 Toiminta-alueet ... 6
4.3 Esimiesrooli ... 7
4.4 Maaseutuhallinnon ja kunnan VAP-varaukset ... 7
5 Viestintä ... 7
5.1 Janakkalan kunnan viestintä ... 8
5.2 Maaseutuhallinnon viestintä ... 9
6 Yhteystiedot ... 10
6.1 Janakkalan kunta ... 10
6.2 ELY-keskus ... 10
6.3 Ruokavirasto ... 11
7 Poikkeusolot ... 12
7.1 Ohjeistus ... 12
8 Häiriötilanteet ... 13
8.1 Vedenjakeluhäiriöt ... 14
8.2 Sähkönjakeluhäiriöt ... 14
8.3 Tietotekniikan häiriöt ... 15
8.4 Muut häiriötilanteet ... 16
9 VAP –viljelijät ... 17
9.1 VAP-tiedottaminen ... 17
9.2 Varaukset ... 18
9.3 Ohjeistus ... 19
10 Hyväksyntä ja päivittäminen ... 19

6.1.1 Työtehtävät ja organisointi

Toimintasuunnitelman sisällössä on lueteltuna selkeästi maaseutuhallinnon päivittäiset työtehtävät ja organisointi. Jokaiselle maaseutuelinkeinoviranomaiselle on erikseen laadittu henkilökohtainen kirjallinen työnkuvaus, johon on erikseen eritelty toimivaltuudet sekä tehtävänkuvat kunnittain. Näitä alueellisia tehtäviä voidaan poikkeusoloissa tarvittaessa soveltaa, mikäli esimies näkee sen tarpeelliseksi. Toimintasuunnitelmasta käy ilmi, millaisia työtehtäviä maaseutuhallinnon työntekijöillä on hoidettavanaan normaalioloissa. Normaaliolojen työtehtävät määrittelevät myös poikkeusolojen työtehtäviä sekä toimintatapoja. Pääsääntöisesti työtehtävät pyritään pitämään samanlaisina tilanteesta

riippumatta. Ainoastaan toimivaltuudet sekä tehtävien vaativuus saattavat vaihdella poikkeusolojen sekä tilanteiden mukaan. Vastuulliset viranhaltijat johtavat oman organisaationsa toimintaa. Johtamista helpottaa, jos käytettävissä ovat ajantasaiset ja etukäteen sovitut selkeät vastuualueet, toimintamallit sekä johtamis- ja viestintäjärjestelmät. Toimintasuunnitelmaan on erikseen laadittu selvitys myös esimiehen tehtävistä sekä roolista poikkeus- ja häiriötilanteissa. Tilanteen vakavuus ja laajuus määrittää kuitenkin aina sen, johdetaanko tilannetta paikallisesti vai koordinoidaanko sitä alueellisesti tai ministeriö- ja valtioneuvostotasolla. Toimintasuunnitelmassa huomioidaan koulutuksen ja ohjeistuksen tärkeys. Viranomainen osaa parhaiten toimia niin, kuten häntä on etukäteen ohjeistettu ja koulutettu. Mikäli henkilöstön tehtävät muuttuvat häiriö- tai poikkeustilanteen aikana oleellisesti perustehtävästä, on kyseiseen tehtävään annettava riittävä koulutus. Koulutuksia tulee järjestää tarpeen mukaan ja niiden järjestämisestä tiedottaa yksikön esimies.

Lisäksi toimintasuunnitelmassa on eritelty kunnan puolustusvoimilta hakemat VAP-varaukset maaseutuhallinnon käyttöön tarvittaessa. Maaseutuhallinnolle on tehty VAP-varauksia. Näiden henkilövarausten tarkoituksena on saada maaseutuhallinnon keskeisimmät työtehtävät hoidettua asianmukaisesti myös poikkeusoloissa.

Toimintasuunnitelmassa on mainittuna myös valmiuslain 1552/2011 §31 mukaisesta säännöksestä, jossa maaseutuelinkeinoviranomaisen rooli on merkittävä. Maaseutuelinkeinoviranomainen voi tarvittaessa myöntää ostolupia alkutuotannonharjoittajalle poikkeusoloissa, kun valmiuslain säädöksiä siltä osilta otetaan käyttöön. Ostolupaa vastaan alkutuotannonharjoittaja pystyy ostamaan maatalouteen tarvittavia tuotteita välttämättömään tuotantoon toiselta alkutuotannonharjoittajalta. Tämän asetuksen astuessa voimaan, maaseutuelinkeinoviranomaisen rooli on merkittävä. Ostolupia myönnettäessä tulee ottaa huomioon maatilan aikaisempi tuotantoluokka. Asetuksen käyttöönotosta vastaa valtiovarainministeriö, joka tarvittaessa tiedottaa ajankohtaisista muutoksista sekä toimintatavoista.

6.1.2 Viestintä

Toimiva viestintä hallinnon kesken on erittäin tärkeää jo normaalioloissa, mutta korostuu etenkin poikkeus- ja häiriötilanteissa. Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon tulee tarvittaessa pystyä kommunikoimaan myös maaseutuelinkeinoharjoittajien eli viljelijöiden kanssa, sillä yhteistyö sekä viljelytoiminnan jatkuminen on poikkeusoloissa etusijalla. Lisäksi maaseutuhallinnon tulee pystyä kommunikoimaan Janakkalan kunnan muiden toimielimien kanssa. Maaseutuhallinnon tulee myös pyrkiä tavoittamaan muiden eri organisaatioiden yhteyshenkilöitä, jotta maaseutuhallinto kykenee kartoittamaan laajempaa kokonais- sekä tilannekuvaa.

Viestinnällä tarkoitetaan tiedonkulkua asiaankuuluville henkilöille. Normaaliajan viestinnässä maaseutuhallinto käyttää sähköposti- sekä puhelinliikennettä. Toimintasuunnitelman yksi keskeisimmistä tarkoituksista on saada tiedonkulku pysymään mahdollisimman tehokkaana kaikissa tilanteissa. Sen tavoitteena on luoda viranomaiselle tilannekuvaa mahdollisista poikkeusolosuhteiden aiheuttamista häiriöistä, jotta viranomainen kykenee myös omalla toiminnallaan edistämään valmiussuunnittelua viestinnän osalta.

Toimintasuunnitelma sisältää ohjeita normaaliajan viestinnän käytöstä sekä ohjeita mahdollisten vaihtoehtoisten viestintämallien käyttöön. Siinä painotetaan hallinnon tärkeää roolia yhteydenpidossa maaseutuelinkeinoharjoittajien kanssa niin normaali- kuin poikkeusoloissakin.

Janakkalan kunnalla on velvoite ohjeistaa työntekijöitään aina tarvittaessa, jotta voidaan varmistua siitä, että kunnan työntekijät toimivat niiden ohjeiden mukaan, joita muun muassa kunnan johtoryhmä on kyseiselle poikkeus- tai häiriötilanteelle laatinut. Toimintasuunnitelmassa on huomioitu viranomaispuhelimet sekä erilaiset viranomaisviestintäalustat, joita voidaan tarvittaessa poikkeusolosuhteissa hyödyntää. Janakkalan kunta on luonut ohjeita kansalaisten joukkotiedottamisen suhteen, joten tarvittaessa myös maaseutuhallinto kykenee hyödyntämään kunnan käyttämää strategiaa. Lisäksi kunnalle on erikseen laadittu kriisiviestinnän opas, jonka sisältönä on toimintamalleja erilaisten uhkakuvien mukaan. Kriisiviestinnän opas on kirjoitettu valtion kriisinjohtamismallia mukaillen, sekä niin, että huomioon on otettu erilaiset Janakkalan kunnan omat kriisityypit ja uhkakuvat. Opas sisältää kunnan sisäisiä yhteistietoja, sekä

toimintamalleja kriisitilanteissa. Jo olemassa olevaa kriisiviestinnän opasta voidaan myös maaseutuhallinnon toimesta hyödyntää kriisitilanteissa. Maaseutuhallintoa ohjeistetaan tutustumaan kriisiviestinnän oppaaseen, vaikkakin se on kohdennettu tavallisten kansalaisten tiedottamiseen, eikä niin ikään viljelijöihin.

6.1.3 Yhteystiedot

Poikkeus- ja häiriötilanteiden aikana on oleellista, että maaseutuhallinnon työntekijät osaavat olla yhteydessä oikeisiin henkilöihin tai organisaatioihin. Yhteystieto-osiosta löytyvät keskeisimmät sekä tärkeimmät yhteistyöorganisaatiot, joita maaseutuhallinto voi hyödyntää tarvittaessa. Tärkeimpinä yhteystyöorganisaatioina pidetään Janakkalan kuntaa, Ruokavirastoa sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusta (ELY).

Janakkalan kunnalla on häiriötilanteiden varalta Valmiusjohtoryhmä, joka koostuu kunnan johdossa olevista henkilöistä. Janakkalan kunnan johtoryhmään kuuluvat kunnanjohtaja, talousjohtaja, sivistysjohtaja, tekninen johtaja, henkilöstöjohtaja ja hallinnon suunnittelija sekä valmiussuunnittelija sihteeri. Heidän lisäkseen johtoryhmää täydentää valmiuspäällikkö ja Janakkalan Veden toimitusjohtaja. Valmiuspäällikön tehtävien tueksi on 1.12.2022 luotu Janakkalan kunnan Valmiustiimi, johon on nimetty valmiussuunnittelijoiksi muiden tehtävien ohessa Maaseutupäällikkö sekä valmiussuunnittelun sihteeri. (Janakkalan kunnan maaseutuhallinto, henkilökohtainen tiedonanto, 2023)

Ruokavirasto on maaseutuhallinnon ylempi organisaatio. Maaseutuhallinto käyttää Ruokaviraston ylläpitämiä sovelluksia ja laatimia lomakkeita. Maaseutuhallintoa on ohjeistettu olemaan yhteydessä Ruokaviraston keskeisimpiin yhteyshenkilöihin aina tarvittaessa sekä heitä on ohjeistettu käyttämään Ruokaviraston ylläpitämiä tietotekniikan tukipalveluja. Hämeen ELY-keskus taas toimii Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon yhteistyöorganisaationa, jonka kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa peltovalvontojen sekä alkutuotannon valmiussuunnittelun suhteen.

6.1.4 Toiminta-alueet

Toimintasuunnitelma selventää, mitä kuntia ja kaupunkeja Janakkalan maaseutuhallinto hallinnoi. Lisäksi sen tarkoituksena on luoda yleiskuvaa siitä, millä alueella kukin maaseutuelinkeinoviranomainen työskentelee, sillä jokaisen viranomaisen tulee tietää omat toiminta- ja vastuualueensa. Sisällössä selvitetään että, yhteistoiminta-alueen maaseutuhallinnollisista tehtävistä vastaa jokainen maaseutuhallinnon maaseutuelinkeinoviranomainen niiden ohjeiden mukaan, joita esimies on laatinut. Lisäksi toimintasuunnitelmassa on selvennetty mikä yhteistoiminta-alue on ja mitä kuntia tai kaupunkeja siihen kuuluu.

Toimintasuunnitelmassa on myös otettu huomioon, että alueellisia tehtäviä voidaan tarvittaessa soveltaa poikkeus- ja häiriöoloissa, mikäli esimies näkee sen tarpeelliseksi. Tällöin esimies ohjeistaa muita maaseutuelinkeinoviranomaisia muutoksista.

6.1.5 Ohjeistus poikkeusoloissa

Toimintasuunnitelmassa huomioon otettaviksi poikkeusoloiksi määritellään valmiuslain 1552/2011 mukaista häiriö- tai poikkeustilaa, jota normaaliajan lainsäädäntö ei enää riitä turvaamaan. Jokainen poikkeusolo luo maaseutuhallinnolle omat haasteensa jo siksi, että maaseutuhallinnon tulee huomioon ottaa valmiussuunnittelussaan myös maaseutuelinkeinoharjoittajat. Toimintasuunnitelmassa tuodaan ilmi, kenen toimesta valmiusasiakirjoja maaseudunhallinnolle on tehty. Ne voidaan ottaa osittain käyttöön myös muissa tilanteissa silloinkin, kun valmiuslaki ei ole astunut voimaan. Tilanteisiin reagoidaan kuitenkin aina tapauskohtaisesti niiden vaatimalla tavalla. Julkisuuslain 621/1999 mukaan valmius- ja varautumissuunnitelmat sekä niitä käsittelevät asiakirjat ovat salaisia, jotka täytäntöön pannaan ainoastaan niitä vaativissa tilanteissa. Toimintasuunnitelmassa ei avata valmiussuunnitelmiin liittyviä asiakirjoja. Toimintasuunnitelman sisältöön kuitenkin kuuluu tieto siitä, mistä ja milloin maaseutuhallinto saa ohjeistuksen poikkeusolotilanteissa.

Valtioneuvosto yhdessä tasavallan presidentin kanssa tekevät päätöksen vaadittavan lainsäädännön käyttöönotosta. Ministeriöiden, tässä tapauksessa maa- ja metsätalousministeriön, tehtävänä on yhteensovittaa varautumista omalla toimialallaan. Varautumisen kokonaisuuden yhteensovittamisesta valtioneuvostossa säädetään erikseen.

Ruokaviraston tehtävänkuvaan kuuluu alempien organisaatioiden ohjeistaminen. Toimintasuunnitelmassa painotetaan organisaatioiden välistä yhteistyötä, jonka tarkoituksena on saada selkeä kokonaiskuva hallinnossa tapahtuvista käytännöistä. Kuvassa 6 havainnollistetaan pääpiirteittäin viranomaisen ja yksityissektorin toiminta poikkeusolojen eri vaiheissa.

Etenkin poikkeusoloissa, viranomaisten tulee jakaa viljelijöille ainoastaan luotettavaa ja ajantasaista tietoa. Tällöin luodaan turvaa sekä viljelyn jatkuvuudelle, että ihmisten hyvinvoinnille. Tällaisissa tilanteissa viranomainen tarkistaa aina ennen kohderyhmänsä ohjeistamista antamiensa tietojen luotettavuuden sekä lähteen.

Kuva 6. Elintarvikealan viranomaisten ja yksityissektorin toiminta poikkeusolojen eri vaiheissa. (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d.)

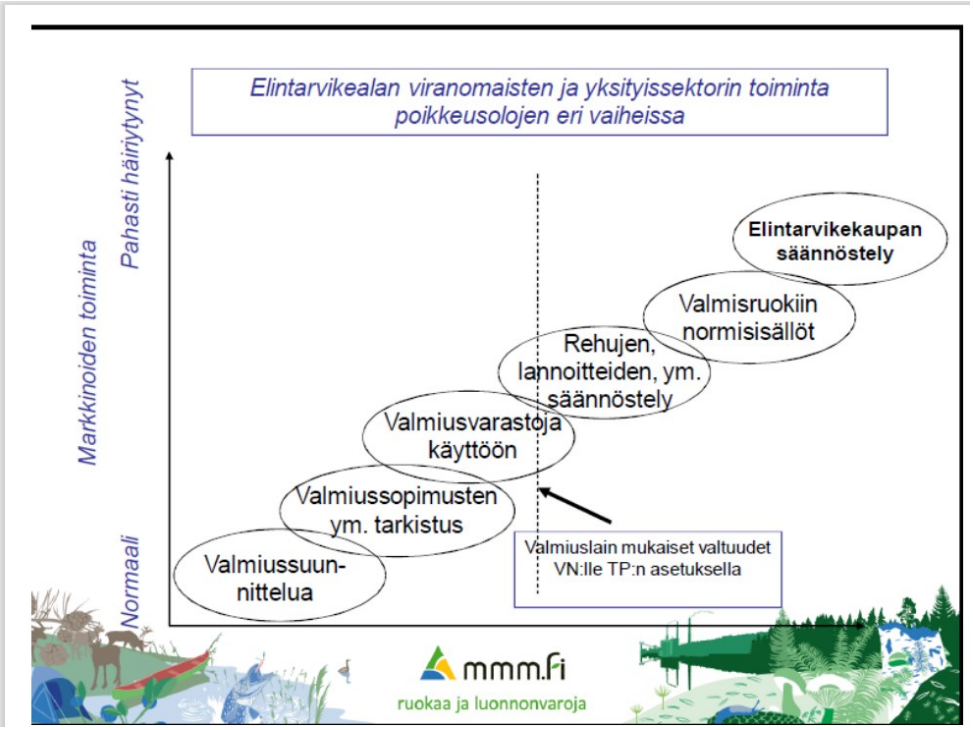

6.1.6 Ohjeistus häiriötilanteissa

Häiriötilanteilla tarkoitetaan uhkaa tai tapahtumaa, joka heikentää yhteiskunnan, tässä tapauksessa maaseutuhallinnon toimintaa ja turvallisuutta hetkellisesti. Maaseutuhallintoa

ohjeistetaan terveyttä tai turvallisuutta uhkaavissa kiireellisissä tilanteissa soittamaan aina hätänumeroon 112. Toimintasuunnitelmassa on kartoitettu sähkön- ja vedenjakelun ja tietotekniikan häiriöitä. Lisäksi huomioon on otettu pandemiat sekä muut erilaiset sairastapaukset. Kartoituksen tavoitteena on, että maaseutuhallinnon työntekijä tunnistaa häiriötilanteet, osaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla sekä hallitsee tilanteen kokonaiskuvaa. Tällaisten tilanteiden varalta toimintasuunnitelmaan on eritelty erilaisia vaihtoehtoisia toimintatapoja sekä otettu huomioon häiriötilanteiden vaikutukset laajemmin. Lisäksi toimintasuunnitelman liitteisiin kuuluu Janakkalan kunnan ja Ruokaviraston laatimat etätyöohjeet, joita voidaan hyödyntää niin normaali- kuin häiriötilanteissakin. Häiriö- ja poikkeustilanteiden varalta on muistettava, että työntekijä saa tällaisessa tilanteessa toimia ainoastaan sen mukaan, miten häntä on etukäteen koulutettu sekä ohjeistettu. Jokaisen edellä mainitun häiriötilanteen varalle on toimintasuunnitelmassa tehty kokonaisuutta sekä jatkuvuutta edistävä helppolukuinen seloste.

Häiriötilanteiden ohjeistuksen suhteen on otettu huomioon niiden vaikutukset myös maaseutuelinkeinoharjoittajiin. Toimintasuunnitelmassa pyritään ohjeistamaan viljelijöitä häiriötilanteiden varalta, aina silloin kun maaseutuhallinnon häiriötilanteet osaltaan vaikuttavat heihin. Ohjeistuksessa on otettu huomioon myös muun muassa eläinten hyvinvointikorvauksen täydentävät ehdot, jotka osaltaan vaikuttavat eläintilojen omaehtoiseen varautumiseen.

6.1.7 VAP-viljelijät

Toimintasuunnitelman sisällössä on otettu huomioon myös henkilövaraukset, eli VAP-varatut viljelijät. Asiakirjassa määritellään VAP-viljelijöiden toimenkuvat sekä tavoitteet. Toimintasuunnitelma sisältää ohjeita siitä, kuinka maaseutuelinkeinoviranomainen voi täyttää perusvarausesityslomakkeen sekä muut puolustusvoimille esitettävät asiakirjat ja kuinka niiden täyttämisessä yleisesti menetellään. Toimintasuunnitelmassa on liitteinä VAP-varauksiin liittyvät lomakkeet. Toimintasuunnitelman liitteinä on viljelijöille suunnattu suostumuslomake, jonka avulla kartoitetaan viljelijöiden halukuutta tulla VAP-varatuksi. Lisäksi liitteistä löytyy VAP-viljelijöiden valmiussuunnitelmapohja, joka toimii valmiussuunnittelun työkirjana sekä puolustusvoimille lähetettävä perusvarausesityslomake sekä konevarauslomake. Maaseutuhallinnon tiedossa on, kuinka monta VAP-varattua

viljelijää YT-alueella on ja kuinka VAP-viljelijät kokoontuvat tai hoitavat tilakeskustensa valmiussuunnittelun.

VAP-varatut viljelijät on jaettu kyläryhmiin. Kyläryhmällä tarkoitetaan VAP-viljelijöistä koostuvaa ryhmää, joka määräytyy VAP-viljelijän asuinseudun mukaan. Janakkalan kunnan YT-alueella on useampia kyläryhmiä. Kyläryhmien ansioista kokoontuminen ja valmiussuunnittelu viljelijöiden kesken on helpompaa ja selkeämpää. Valmiussuunnittelua varten Janakkalan kunnan maaseutuhallinto on laatinut maatalouden kyläryhmille tarkoitetun poikkeusolojen varautumissuunnitelma -työkirjan. Työkirjaa täytettäessä kyläryhmät pystyvät kartoittamaan varautumiseen tarvittavia resursseja. Samankaltaista lomakepohjaa hyödynnetään myös Pirkanmaan YT-alueen kyläryhmien varautumisessa. (Mäkelä, 2020, s.16)

Maaseutuelinkeinoviranomainen tekee tiivistä yhteystyötä VAP-varattujen viljelijöiden kanssa. Tehtävänkuvaan kuuluu myös tukea ja ohjeistaa VAP-viljelijöitä varautumisessa. Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolla on omat käytänteet VAP-viljelijöiden tiedottamiseen sekä ohjeistamiseen liittyen. Maaseutuhallinnon käytänteisiin kuuluu VAP-viljelijöiden sähköpostilla tiedottaminen sekä kyläryhmien saattaminen kokoon. Lisäksi kartoitetaan uusien viljelijöiden halukkuutta tulla VAP-viljelijäksi. Jokaista kyläryhmää on muun muassa ohjeistettu valitsemaan ryhmälleen kyläpäällikkö (yhteyshenkilö), joka vastaa ryhmän kutsumisesta koolle sekä ottaa kokonaisvastuun ryhmän ohjeistamisesta häiriö- ja poikkeusoloissa. Maaseutuhallinnolla on erikseen nimetty maaseutuelinkeinoviranomainen hoitamaan henkilövarauksia koskevia asiakirjoja sekä käytäntöjä. Erikseen nimetyn viranomaisen vastuulla on myös VAP-varattujen viljelijöiden tiedottaminen sekä muun ohjeistuksen laatiminen.

Myös viljelijöiden koneresursseja on maaseutuhallinnon toimesta päätetty kartoittaa, tähän ei liity puolustusvoimien velvoitetta. Tällöin maaseutuhallinnon tiedossa on poikkeusoloissa käytettävät maatalouskoneresurssit, joita puolustusvoimat voivat hyödyntää tarvittaessa myös poikkeusoloissa. Edellyttäen kuitenkin sitä, että valtion omiin järjestelmiin on mahdollisuus edellä mainittuja konevarauksia tehdä.

6.2 Toteutus ja johtopäätökset

Toimintasuunnitelma laadittiin Janakkalan kunnan maaseutuhallinnon toimeksiannosta. Toimintasuunnitelmaa toteutettaessa yhteydessä oltiin Janakkalan kunnan omiin valmiusasiamiehiin, Hämeen ELY-keskuksen valmiusasioista vastaavaan henkilökuntaan sekä osittain myös Ruokaviraston valmiussuunnittelijoihin. Lisäksi tiedonhankintaa on tehty myös Janakkalan Veden avustuksella. Pääosin tiedon hankinta tapahtui etsimällä varautumiseen liittyviä asiakirjoja, joista muovautui maaseutuhallinnolle sopiva kokonaisuus. Kokonaisuus määräytyi sen mukaan, minkälaista tietoa oli saatavilla. Opinnäytetyön edetessä maaseutuhallinto on kokoontunut useamman kerran kertomaan toiveita sekä ajatuksia toimintasuunnitelman sisällön suhteen.

Toimintasuunnitelma valmistui helmikuussa 2023, jonka jälkeen se on annettu luettavaksi Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolle. Maaseutuhallinnon työntekijät antoivat kommentteja sekä omia näkemyksiään asiakirjan sisällöstä. Palautetta annettiin sisällön johdonmukaisuudesta sekä sen luotettavuudesta. Viittauksia erilaisiin varautumista koskeviin lakipykäliin sekä valtion yhteyskuntastrategiaan pidettiin luotettavana ja asiantuntevana. Pääosin palaute oli positiivista. Muutamiin asioihin tehtiin korjauksia, mutta lähinnä tarkennuksia asiatekstiin, eikä itse sisältöön. Maaseutuhallinnon työntekijät kertoivat palautteessaan toimintasuunnitelman sisältävän huomattavan paljon perustietoa maaseutuhallinnon varautumisesta ja asiakirjasta käytettiinkin termiä ’’varautumisen perusopas’’. Toimintasuunnitelman sisältöön tehtiin muutamia päivityksiä, joita oli ilmennyt vuoden vaihteen jälkeen. Lisäksi sisällössä huomattiin olevan maaseutuhallinnolle aikaisemmin tuntemattomia aihealueita, joita maaseutuhallinnon toimesta voidaan jatko käsitellä. Toimintasuunnitelman tavoitteet muun muassa siltä osin täyttyivät, kun maaseutuelinkeinoviranomaisen käsitys varautumisesta parantui huomattavasti. Toimintasuunnitelman myötä Janakkalan kunnan maaseutuhallinto pyrkii parantamaan varautumista ja sen suunnittelua. Toteutettua toimintasuunnitelmaa pidettiin kokonaisuudessaan erittäin onnistuneena.

7 Pohdinnat

Valitessani opinnäytetyön aiheeksi poikkeusoloihin laadittavan toimintasuunnitelman, tuntui ajatus sen kirjoittamisesta melko kaoottiselta. Oma tietämykseni maatalouden varautumisesta tai huoltovarmuudesta oli ennen opinnäytetyön tekemistä melko olematonta, sillä eihän minun ollut koskaan aikaisemmin tarvinnut kiinnittää huomiota kyseisiin asioihin.

Tästä asiasta olin kuitenkin väärässä. Perehtyessäni maamme huoltovarmuuteen sekä muihin varautumiseen liittyviin seikkoihin ymmärsin, että olin minäkin omalta osaltani osallistunut muun muassa maatilojen varautumiseen työskenneltyäni muutamalla eri maatilalla useamman vuoden aikana. Maatilat tarvitsevat päivittäin niiden toiminnalle välttämättömiä perustarvikkeita. Tällaisia ovat esimerkiksi lypsykarjatilalla tarvittavat maidontuotantoon vaadittavat pesu- ja desinfiointiaineet, eläinten lääkkeet sekä polttoaineet. Työnkuvaani on esimerkiksi kuulunut huolehtia, että päivittäisiä välttämättömiä käyttötavaroita löytyy tilalta varmuuden vuoksi, mikäli ne pääsevät yllättäen loppumaan tai mikäli niiden toimittaminen on estynyt. Tämä on osa maatilojen omatoimista varautumista. Kuten HVK:n johtava varautumisasiantuntija on kertonut, että Huoltovarmuuskeskuksella on suuri vastuu toiminnanharjoittelijalle välttämättömien perustarvikkeiden varastoimisella, on niiden varastoimisen ensisijainen vastuu kuitenkin toiminnanharjoittajalla itsellään, toimialasta riippumatta. (Maaseudun tulevaisuus, 23.11.2022)

Tämä on se, mihin maaseutuelinkeinoviranomaisen tulee kannustaa maaseutuelinkeinoharjoittajaa. Lisäksi ajatuksia on herännyt myös huoltovarmuusvarastojen sisällöstä. Kuka päättää siitä, millaisia maaseutuelinkeinoharjoitukselle välttämättömiä tarvikkeita ne sisältävät? Vaikka Maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluu vastata varautumisesta sekä erilaisten alkutuotannolle välttämättömien materiaalien säännöstelystä, onko huomioon otettu esimerkiksi elintarvikkeiden tuottamiseen vaadittavat hygieniatarvikkeet? (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d)

Poikkeusolojen jatkuessa pitkään, tällaiset asiat ovat ihmiskunnan ruoansaatavuuden kannalta elintärkeitä. Toivon, että huoltovarmuusvarastojen sisällön suunnittelussa on

kuultu asiantuntijoiden lisäksi myös maaseutuelinkeinoharjoittajia jokaiselta tuotantosuunnalta.

Lisäksi toimintasuunnitelmaa työstäessäni huolenaiheeksi nousi sähkönjakelunhäiriöiden vaikutukset viestintään. Eritoten sellaiset tilanteet, joissa maaseutuelinkeinoviranomaisen tulisi ohjeistaa maaseutuelinkeinojenharjoittajia. Teletornien toiminta jatkuu noin 4 tuntia sähköjen sammuttua, joten pidemmän päälle tiedottamisessa saattaa aiheutua ongelmia. (Helsingin uutiset, 21.10.2022) Maaseutuhallinnolla ei ole tällaisten tilanteiden varalle ainakaan toistaiseksi tiedossa toimintatapaa.

Lisäksi ajatuksia herätti Janakkalan kunnan yleinen varautuminen. Kuntien varautumisesta on säädetty valmiuslaissa 2011/1552, mutta Janakkalan kunnan maaseutuhallinnolla ei kuitenkaan tiedettävästi ole olemassa aikaisempaa varautumis- tai toimintasuunnitelmaa poikkeusolojen varalle. Ehkä Janakkalan kunnalla yleisesti ottaen olisi varautumisen suhteen kehitettävää niin, että toimialojen toiminta- ja varautumissuunnitelmia voitaisiin yhteensovittaa sekä huolehtia, että kunnan jokaisen toimialan alla toimiva palvelu on omalta osaltaan huolehtinut oman toimintansa varautumisesta. Tiedossa kuitenkin on, että vuoden 2023 aikana Janakkalan kunta tekee uusia pohdintoja varautumissuunnittelun suhteen. Pohdintoja ilmeni myös maaseutuhallinnon työntekijöiden kesken yhteisesti. Pohdittiin, millaisia ohjeistuksia VAP-viljelijöille annetaan poikkeusoloissa ja kuka jakaa viljeltävät alueet VAP-varattujen viljelijöiden kesken. Millainen kokonaisuus VAP-viljelijöistä muodostuu poikkeusoloissa ja kuka viljelyn tilannetta ohjaa käytännössä. Tällaiset ajatukset herättivät keskustelua. Toimintasuunnitelman myötä näihin kysymyksiin voidaan alkaa maaseutuhallinnon toimesta etsimään sekä kartoittamaan vastauksia.

Pidän työstettyä toimintasuunnitelmaa tärkeänä, sillä varautumisen yleiskäsitys maaseutuhallinnon näkökulmasta oli vajavainen. Toimintasuunnitelman myötä jokainen maaseutuhallinnon sekä kunnan työntekijä kykenee omalla toiminnallaan auttamaan sekä ohjaamaan varautumista paremmin. Suomen valtio tarvitsee eri toimialojen omatoimista varautumista, niin normaali- kuin poikkeusoloja varten.

Lähteet

Helsingin uutiset. (21.10.2022). Näin pitkään kännykkäverkko toimii, jos sähkö katkeaa – Ensimmäisenä simahtaa netti, jos puhelimessa ei ole tätä ominaisuutta. Haettu 20.3.2023 osoitteesta https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/5446502

Huoltovarmuuskeskus. (n.d.-a). Huoltovarmuus Suomessa. Haettu 4.1.2023 osoitteesta https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/tietoa-huoltovarmuudesta/huoltovarmuus-suomessa

Huoltovarmuuskeskus. (2013). Opas maatilan varautumiseen. Haettu 7.3.2023 osoitteesta https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/files/0390c0c1c8b026c8973b0786fcffc14fa1bed2f0/2013_mtk_maatilan_varautumisopas_suomi.pdf

Huoltovarmuuskeskus. (n.d.-b). Sektorit ja poolit. Haettu 5.1.2023 osoitteesta https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/toimialat/elintarvikehuolto/elintarvikehuoltosektori

Janakkalan kunta. (n.d.-a). Janakkala lyhyesti. Haettu 18.1.2023 osoitteesta https://www.janakkala.fi/kuntainfo/janakkala-lyhyesti/

Janakkalan kunta. (n.d.-b). Kunnan organisaatio. Haettu 18.1.2023 osoitteesta https://www.janakkala.fi/kuntainfo/kunnan-organisaatio/

Janakkalan kunta. (n.d.-c). Maaseutupalvelut. Haettu 6.2.2023 osoitteesta https://www.janakkala.fi/palvelut/maaseutupalvelut/maaseutupalveluyksikko-hame/

Kuntajohdon opas. (2012). Varautuminen ja jatkuvuudenhallinta kunnassa. Haettu 27.2.2023 osoitteesta https://www.defmin.fi/files/2088/Varautuminen_ja_jatkuvuudenhallinta_kunnassa_fi.pdf

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta 1992/1390. Haettu 4.1.2023 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921390

Laki maaseutuhallinnon järjestämisestä kunnissa 2010/210. Haettu 5.1.2023 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100210#P12

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999. Haettu 28.2.2023 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621#L6P22

Lempäälän kunta. (n.d.). Maaseutuhallinto. Haettu 14.2.2023 osoitteesta https://www.lempaala.fi/tyo-ja-yrittaminen/maaseutupalvelut/maaseutuhallinto/

Maa- ja metsätalousministeriö. (n.d.). Valmiusasiat [kuva]. Haettu 11.3.2023 osoitteesta https://mmm.fi/valmiusasiat

Maaseudun tulevaisuus. (23.11.2022). Huoltovarmuus tarkoittaa monenlaisen tavaran varastointia, mutta Huoltovarmuuskeskuksen varastoissa ei ole juuri mitään. Haettu 12.3.2023 osoitteesta https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/5d6629cb-3c5f-4bc7-810e-593122ac69ae

Maaseudun tulevaisuus. (23.11.2022). Viljelijää ei aina odota asepalvelus – moni jää sodan hetkellä työskentelemään omalle ja naapurin tilalle. Haettu 28.2.2023 osoitteesta https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/01a22b2c-3d5e-4815-a21f-dec04af13ee4

MTK. (27.4.2022). Lausunto valtioneuvoston ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta. Haettu 4.3.2022 osoitteesta https://www.mtk.fi/-/lausunto_mmv_vn_ajankohtaisselonteko

Mäkelä, K. (2020). *VAP-viljelyalueen valmiussuunnitelma Pirkanmaan yhteistoiminta-alueille poikkeusoloissa* [Opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu] Haettu 2.3.2023 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335407/VAP-valmiussuunnitelma.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Pasanen. J & Tossavainen. H. (2020). *Katsaus maatilojen varautumiseen* [Työvoimaa tiloille -hanke, Savonian ammattikorkeakoulu]. Haettu 14.3.2023 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/346582/Katsaus%20maatilojen%20varautumiseen%202020.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Pelastuslaki 29.4.2011/379. Haettu 6.3.2023 osoitteesta https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379#L3P15

Pohjanmaan pelastuslaitos. (n.d.). Omatoiminen varautuminen. Haettu 6.3.2023 osoitteesta https://www.pohjanmaanpelastuslaitos.fi/palvelut/varautuminen/omatoiminen-varautuminen

ProAgria. (3.4.2020). Maatila, varaudu siihen ettei tilan toiminta häiriinny. Haettu 6.3.2023 osoitteesta https://www.proagria.fi/ajankohtaista/maatila-varaudu-siihen-ettei-tilan-toiminta-hairiinny

Puolustusvoimat. (n.d.-a). Henkilövaraukset. Haettu 28.2.2023 osoitteesta https://puolustusvoimat.fi/asiointi/henkilovaraukset

Puolustusvoimat. (n.d.-b). Henkilövaraushakemus. Haettu 28.2.2023 osoitteesta https://puolustusvoimat.fi/henkilovaraushakemus

Siemenlaki 600/2019. Haettu 5.1.2023 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190600?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=siemenlaki

Sitra. (24.6.2020). Korona paljasti yhteiskunnan haavoittuvuuden. Haettu 4.3.2023 osoitteesta https://www.sitra.fi/artikkelit/korona-paljasti-yhteiskunnan-haavoittuvuuden/

Turvallisuuskomitea. (2017) Kokonaisturvallisuuden sanasto. Haettu 7.2.2023 osoitteesta https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf

Turvallisuuskomitea. (n.d.). Ennakointi ja varautuminen [kuva]. Haettu 15.2.2023 osoitteesta https://turvallisuuskomitea.fi/yhteiskunnan-turvallisuusstrategia/ennakointi-ja-varautuminen/

Turvallisuuspolitiikan tietopankki. (n.d.). Huoltovarmuusorganisaatio [kuva]. Haettu 17.3.2023 osoitteesta https://turpopankki.fi/suomi_finland/yhteiskunnan-turvallisuus/huoltovarmuus/huoltovarmuusorganisaatio/#toggle-id-1

Valmiuslaki 29.12.2011/1552. Haettu 6.2.2023 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552

Valtiovarainministeriö. (2/2016). Toiminnan jatkuvuuden hallinta. Haettu 4.1.2023 osoitteesta VAHTI_2_2016_pdf.pdf (suomidigi.fi)

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. (2017). Haettu 15.2.2023 osoitteesta https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf